

Министерство образования Республики Беларусь
Учреждение образования «Барановичский государственный университет»
Студенческое научное общество БарГУ

СОДРУЖЕСТВО НАУК. БАРАНОВИЧИ-2016

Материалы XII Международной
научно-практической конференции
молодых исследователей

(Барановичи, 19—20 мая 2016 года)

В трёх частях

Часть 1

Барановичи
БарГУ
2016

В часть 1 сборника материалов XII Международной научно-практической конференции молодых исследователей «Содружество наук. Барановичи-2016» включены материалы докладов по актуальным проблемам различных научных направлений: филологические науки (русский, белорусский языки); лингвистика (английский, немецкий языки); методика преподавания иностранного языка, правоведение.

Сборник адресован преподавателям и студентам учреждений высшего образования, магистрантам, аспирантам.

Редакционная коллегия:

А. В. Никишова (гл. ред.), А. В. Прадун, В. Н. Кременевская (отв. секретари),
О. Н. Фенчук, Т. М. Пучинская, А. А. Савко, Н. А. Егорова, М. В. Андрияшко

Рецензент

кандидат педагогических наук, доцент, заведующий кафедрой германских языков факультета международных отношений Белорусского государственного университета М. Ф. Арсентьева

искусства. В данном образе писатель отразил народную веру в магическую власть ведьм над противоположным полом, в наличие у них сверхъестественных способностей и знаний, применяемых в разных сферах жизни, в том числе и для привлечения к себе мужских сердец. Средоточием inferнального, враждебного всему живущему начала в демонологическом художественном пространстве произведения А. Кондратьева являются Лысая гора и шабаш.

Список цитируемых источников

1. Виноградова Л. Н., Толстая С. М. Ведьма // Славян. древности : этнолингвист. слов. : в 5 т. / под ред. Н. И. Толстого. Т. 1 : А—Г. М. : Междунар. отношения, 1995. С. 297—301.
2. Воронина Т. Н. Эволюция творчества А. А. Кондратьева от «Сатирессы» до романа «На берегах Ярыни» : автореф. дис. ... канд. филол. наук. Вологда : ВГПУ, 2012. 22 с.
3. Кондратьев А. А. На берегах Ярыни [Электронный ресурс]. URL: <http://ihavebook.org/reader/reader.php?book=184905> (дата обращения: 20.10.2015).
4. Там же.
5. Там же.
6. Там же.
7. Там же.
8. Там же.
9. Там же.
10. Воронина Т. Н. Эволюция творчества А. А. Кондратьева от «Сатирессы» до романа «На берегах Ярыни». С. 6.
11. Там же.
12. Там же.
13. Там же.
14. Там же.
15. Там же.
16. Там же.
17. Криничная Н. А. Русская мифология: Мир образов фольклора. М. : Гаудеамус : Академ. проект, 2004. 1008 с.
18. Там же. С. 456.
19. Там же.
20. Там же.
21. Криничная Н. А. Русская мифология: Мир образов фольклора. С. 459.
22. Кондратьев А. А. На берегах Ярыни [Электронный ресурс]. URL: <http://ihavebook.org/reader/reader.php?book=184905> (дата обращения: 20.10.2015).
23. Там же.
24. Воронина Т. Н. Эволюция творчества А. А. Кондратьева от «Сатирессы» до романа «На берегах Ярыни». С. 7.
25. Там же. С. 8.
26. Кондратьев А. А. На берегах Ярыни [Электронный ресурс]. URL: <http://ihavebook.org/reader/reader.php?book=184905> (дата обращения: 20.10.2015).
27. Там же.
28. Воронина Т. Н. Эволюция творчества А. А. Кондратьева от «Сатирессы» до романа «На берегах Ярыни». С. 8.
29. Кондратьев А. А. На берегах Ярыни [Электронный ресурс]. URL: <http://ihavebook.org/reader/reader.php?book=184905> (дата обращения: 20.10.2015).
30. Воронина Т. Н. Эволюция творчества А. А. Кондратьева от «Сатирессы» до романа «На берегах Ярыни». С. 10.

УДК 82-3Алексієвіч

Т. Э. Куницкая

Установа адукацыі «Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт», Баранавічы

АЎТАРСКІ АПОВЕД І ЦЫТАВАННЕ Ў ТВОРАХ С. АЛЕКСІЄВІЧ

Уводзіны. У 2015 г. Нобелеўскі камітэт прысудзіў С. Алексіевіч прэмію ў галіне літаратуры «за шматгалосае гучанне яе прозы і ўшанаванне пакут і мужнасці». Галоўная мэта пісьменніцы — не толькі сабраць дакументы, сведчанні, а сфарміраваць новы погляд чытача на факт, катастрофу, вайну і стварыць філасофію падзеі новага тыпу. Вывучэннем творчасці С. Алексіевіч займаюцца А. Бельскі, М. Гіль, А. Мальдзіс, Н. Сівакова і інш. Далейшай навуковай распрацоўкі патрабуе праблема ўзаемадзеяння дакументальнага і мастацкага пачаткаў у прозе пісьменніцы. Неабходна высветліць ролю аўтарскага аповеду і цытавання ў дакументальна-мастацкіх творах С. Алексіевіч.

Аб'ектам даследавання з'яўляецца аўтарскі аповед і цытаванне ў творах С. Алексіевіч. У час напісання працы выкарыстаны метады даследавання: параўнальны, абагульняльны, а таксама аналіз твораў. У якасці літаратурнага матэрыялу выбраны аповесці «Цынкавыя хлопчыкі», «Чарнобыльская малітва: хроніка будучыні», «Апошнія сведкі», «У вайны не жаночы твар», «Час сэканд хэнд».

Асноўная частка. Выкарыстанне дакумента ў мастацкім творы патрабуе звароту да цытавання. Цытаты становяцца неад'емнай часткай літаратуры, «наглядна выяўляючы дакументальныя вытокі жанру, яго прыцягненне да дакладнасці малюнка падзей і асоб» [1, с. 82].

«Цытата — даслоўны ўрывац з тэксту, твора або чые-небудзь словы, перададзеныя без змен» [2, с. 489]. У энцыклапедыі літаратуры і мастацтва Беларусі падаецца наступнае тлумачэнне: «цытаты выкарыстоўваюцца, каб дакладна пацвердзіць важную інфармацыю, аўтарытэтна падмацаваць уласную думку, пераканаўча аспрэчыць выкладзеную ў цытаце думку, даць павучальны ўзор (лагічнай стройнасці, лаканічнасці, афарыстычнай трапнасці, вобразнасці і інш.) перадачы думкі» [3].

Пісьменніца С. Алексіевіч шырока выкарыстоўвае цытаванне, якое мы аналізавалі паводле: 1) мэты выкарыстання, 2) прыналежнасці да першапачатковай асновы, 3) спосабу ўвядзення цытат у твор.

У адпаведнасці з законамі дакументальна-мастацкага жанру С. Алексіевіч выкарыстоўвае цытаты з мэтай узмацніць значнасць прадстаўленай інфармацыі. Спасылкі на дакументы, сведчанні надаюць творам пераканаўчасць, адчуванне жыццёвай праўдзівасці. Напрыклад, у «Чарнобыльскай малітве» ўжыта цытата з «Беларускай энцыклапедыі»: «... 26 апреля 1986 г. в 1 ч. 23 м. 58 с. серия взрывов разрушила реактор и здание 4-го энергоблока Чернобыльской АЭС. Чернобыльская катастрофа стала самой крупной технологической катастрофой XX века...» [4, с. 413]. Дакладны факт тут з'яўляецца своеасаблівым фонам, які ўзмацняе эмацыянальнае гучанне твора, паглыбляе яго трагічны пафас.

Па словах Т. Сіманавай, цытаты адрозніваюцца сваёй прыналежнасцю да першапачатковай асновы: з архіўных дакументаў, перыёдыкі, прыватнай перапіскі, літаратурных твораў і г. д. У творах С. Алексіевіч прысутнічаюць цытаты, якія належаць да перыёдыкі. Напрыклад, у «Чарнобыльскай малітве» чытаем: «...Надо прежде всего прорвать завесу неизвестности, окружающей Беларусь. Ведь для мира мы terra incognita — неизвестная, неизведанная земля. О Чернобыле все знают, но только в связи с Украиной и Россией. “Белая Россия” — так примерно звучит название нашей страны на английском языке» [5]. Гэтую цытату С. Алексіевіч узяла з «Народнай газеты» за 27 красавіка 1996 г. Выкарыстанне цытаты з перыядычнага выдання дазваляе данесці чытачу дакладную інфармацыю, узмацніць дакументальную аснову твора.

У прозе С. Алексіевіч ёсць цытаты, якія належаць да прыватнай перапіскі: «Невозможно читать... Хочется плакать, кричать... Может, только сейчас понял, что это была за война...» [6]. Як указвае аўтар, гэтая цытата прыведзена з ліста, які даслаў М. Ганчароў з Оршы пасля прачытання твора «Цынкавыя хлопчыкі». Выкарыстанне цытат на аснове прыватнай перапіскі ўзмацняе эмацыянальнае гучанне і цытаты, і твора ў цэлым.

Асобныя цытаты ў С. Алексіевіч паходзяць з літаратурных твораў. Напрыклад, назва «У вайны не жаночае аблічча» ўзята з твора А. Адамовіча, на чыю творчасць арыентаецца С. Алексіевіч. Выкарыстанне цытат на аснове літаратурных твораў сведчыць аб сучасным развіцці традыцый, закладзеных пісьменнікамі-класікамі.

У літаратурныя творы цытаты ўводзяцца рознымі спосабамі: суправаджаюцца прамым указаннем на крыніцу запазычання або без спасылкі на яе. Калі ўказанне на крыніцу запазычання адсутнічае, цытата становіцца прамым працягам аўтарскага тэксту. Часцей за ўсё гэта цытаты з літаратурных твораў, лістоў, словы з цытат, ужо выкарыстаныя раней і паўтораныя для ўзмацнення выразнасці аўтарскага выказвання [7]. Часам С. Алексіевіч уводзіць цытаты ў літаратурны твор у якасці эпіграфа да твора і да раздзела. Напрыклад, у творы «Час сэканд хэнд» як эпіграф прыводзіцца выказванне Д. Русо «Дні нашай смерці»: «Жертва и палач одинаково отвратительны, и урок лагеря в том, что это братство в падении» [8, с. 5]. Эпіграфы мы сустракаем і ў іншых творах С. Алексіевіч, напрыклад, у «Цынкавых хлопчыках», «Чарнобыльскай малітве».

Пісьменніца ўводзіць цытаты шляхам спасылкі на меркаванне вядомых людзей, каб аўтарытэтна прадставіць уласную думку. Напрыклад, у творы «Апошнія сведкі» сустракаем зварот да думкі Ф. Дастаеўскага: «Когда-то Достоевский поставил проблему общего счастья в зависимости от страданий одного-единственного ребёнка» [9, с. 3]. Адштурхоўваючыся ад агульнага тэзіса класіка рускай літаратуры, С. Алексіевіч працягвае ўласныя разважанні. Увогуле С. Алексіевіч часта суадносіць свае думкі са словамі Л. Талстога, А. дэ Сент-Экзюперы, У. Леніна, Л. Троцкага, М. Шолахава, К. Маркса, А. Пушкіна і інш.

Самы пашыраны спосаб увядзення цытат у С. Алексіевіч — зварот да аповедаў сведак падзей з пазначэннем імёнаў герояў. Яна працуе ў жанры дакументальна-мастацкай прозы, таму ў яе творах часцей за ўсё гучаць «галасы» рэальных людзей. Вядома, што С. Алексіевіч кожны твор піша некалькі гадоў, занатоўваючы 500—700 гісторый. Узнікае пытанне «ці даслоўна пісьменніца цытуе тых людзей, з якімі сустракаецца?». Адназначна адказаць складана, але можна заўважыць, што жанр дакументальна-мастацкай прозы патрабуе не толькі дакладнасці інфармацыі, але і яе вобразнасці. Аналіз твораў сведчыць аб тым, што С. Алексіевіч імкнецца захаваць думкі і адчуванні канкрэтнага чалавека, разам з тым у пэўнай ступені яна «перапрацоўвае» «галасы» сваіх герояў, удасканалвае іх мастацка-эстэтычны змест, пакідае самыя кранальныя гісторыі. У энцыклапедыі літаратуры і мастацтва Беларусі адносна дакладнасці перадачы цытат падаецца наступная інфармацыя: «Цытаты часам “фабрыкуюцца” ў літаратуры — імітуюцца форма і стыль афіцыйных матэрыялаў — дзеля стварэння эфекту дакументальнасці. Эстэтычная дзейнасць рэальнага факта дасягаецца “цытаваннем” успамінаў людзей, якія перажылі цяжкія выпрабаванні. Бытавая адменнасць іх сённяшняга маўлення, звычайнасць дэталей адцягнуць трагічны змест маналагаў-дакументаў (“Я з вогненнай вёскі...” А. Адамовіча, “У вайны не жаночы твар”, “Апошнія сведкі”, С. Алексіевіч)» [10].

Цытаты, па словах Т. Сіманавай, не трэба блытаць з прыведзенымі ў двукоссі вуснымі выказваннямі персанажаў мемуараў: «Як бы ні стараўся быць дакладным мемуарыст, нават калі ён выкарыстоўвае запісы, зробленыя па свежых слядах падзеі, ён не можа (і не заўсёды павінен, згодна з законамі мастацтва) без змяненняў перадаць чужую гаворку» [11]. Такія цытаты ў двукоссі варта ўспрымаць як імітацыю цытаты, напрыклад: «Сына уведите... Сына

уведите, чтобы не смотрел...» — кажа Саша Хвалеі, калі ўспамінае, што крычаў бацька, калі яго разрывалі нямецкія аўчаркі [12]. Імітацыя цыгат сустракаецца ў розных творах С. Алексіевіч, напрыклад, у «Апошніх сведках».

Як сцвярджае Т. Сіманав, у мемуарнай прозе, блізкай да дакументальна-мастацкага жанру, вылучаюцца адкрытыя і апасродкаваныя формы аўтарскай пазіцыі. Да адкрытых форм адносяцца аўтабіяграфічны сюжэт, сістэма аўтарскіх разважанняў, каментарыяў, ацэнак, да апасродкаваных — практычна ўсе мастацкія элементы твора: яго гістарычная аснова, партрэты сучаснікаў і інш. [13]. У творах С. Алексіевіч часта сустракаецца адкрытая форма аўтарскай пазіцыі. Письменніца вядзе жывы дыялог з чытачом, непасрэдна выказваючы ўласную думку («Апошнія сведкі», «У вайны не жаночы твар», «Цынкавыя хлопчыкі», «Час сэканд хэнд»). Напрыклад, у творы «У вайны не жаночы твар» С. Алексіевіч піша: «Четыре года и “моей” войны. Не раз мне было страшно. Не раз мне было больно. Нет, не буду говорить неправду — этот путь не был мне под силу. Сколько раз я хотела забыть то, что слышала. Хотела и уже не могла. Всё это время я вела дневник, который тоже решаюсь включить в повествование» [14, с. 59]. Дзённікавыя запісы аўтара сустракаюцца і ў «Цынкавых хлопчыках», дзе С. Алексіевіч фіксуе даты, звязаныя з яе ўласным жыццём. Яшчэ адной разнавіднасцю аўтарскай прысутнасці ў дакументальна-мастацкай прозе з'яўляюцца каментарыі, якія сустракаюцца ў тэксце герояў. Напрыклад, у творы «Час сэканд хэнд» С. Алексіевіч тлумачыць: «19 августа 2001 года — десятилетний юбилей августовского путча. Я в Иркутске — столице Сибири. Беру несколько блиц-интервью на улицах города» [15].

Заключэнне. Выкарыстанне цытат павялічвае ёмістасць дакументальна-мастацкіх твораў С. Алексіевіч. За кошт цытат паглыбляецца інфармацыйная, эмацыянальная насычанасць літаратуры, пашыраюцца яе часавыя межы, змест апісаных падзей набывае ўстойлівасць і дакладнасць. У творах С. Алексіевіч цытаты пашыраны і складаюць аснову тэкста. Яны актывізуюць увагу чытача, выступаюць у якасці структурнага элемента твора (апісанне, развагі) і аўтарскага аповеду, які выяўляе адносіны письменніцы да падзей і герояў.

Спіс цытуемых крыніц

1. Симонова Т. Г. Мемуарная проза русских писателей XX века: поэтика и типология жанра : учеб. пособие. Гродно : ГрГУ, 2002. 119 с.
2. Энциклапедыя літаратуры і мастацтва Беларусі : у 5 т. / рэдкал.: І. П. Шамякін (гал. рэд.) [і інш.]. Мінск : БелСЭ, 1987. Т. 5 : Скамарохи-Яшчур. 703 с.
3. Там жа. С. 489.
4. Алексіевіч С. Цинковые мальчики. Зачарованные смертью. Чернобыльская молитва (хроника будущего). М. : Остожье, 1998. 608 с.
5. Там же. С. 413.
6. Там же. С. 166.
7. Симонова Т. Г. Мемуарная проза русских писателей XX века: поэтика и типология жанра. С. 83.
8. Алексіевіч С. Время секунд хэнд. М. : Время, 2016. 512 с.
9. Алексіевіч С. Последние свидетели : кн. недет. рассказов / послесл. А. Адамовича. М. : Молодая гвардия, 1985. 175 с.
10. Энциклапедыя літаратуры і мастацтва Беларусі. С. 489.
11. Симонова Т. Г. Мемуарная проза русских писателей XX века: поэтика и типология жанра. С. 84.
12. Алексіевіч С. Последние свидетели. С. 4.
13. Энциклапедыя літаратуры і мастацтва Беларусі. С. 92.
14. Алексіевіч С. У войны не женское лицо / предисл. А. Адамовича. Минск : Маст. лит., 1985. 317 с.
15. Алексіевіч С. Время секунд хэнд. С. 28.

УДК 81'255.4:811.161.3

В. А. Купцова, М. У. Орсіч

Дзяржаўная ўстанова адукацыі «Сярэдняя школа № 7 г. Баранавічы», Баранавічы

АСАБЛІВАСЦІ ПЕРАКЛАДУ АПОВЕСЦІ ЭРНЭСТА ХЭМІНГУЭЯ «СТАРЫ І МОРА» З АНГЛІЙСКОЙ МОВЫ НА БЕЛАРУСКУЮ

Уводзіны. Са старажытных часоў пераклад выконвае важную ролю як сродак пашырэння культурных здабыткаў чалавецтва. Часта пры перакладзе на іншую мову ўзнікаюць цяжкасці, якія не заўсёды можна вырашыць з дапамогай традыцыйных крыніц: двухмоўных папяровых і электронных слоўнікаў. Таму праблема літаратурнага перакладу складаная і шматгранная.

Мастацкая літаратура — гэта свет аўтарскага вымыслу, рэальныя падзеі ў творах паказваюцца праз успрыманне аўтара. У іх мы бачым не толькі карціны, створаныя письменнікам, але і яго пачуцці, эмоцыі, думкі. У працэсе знаёмства з перакладам мастацкага тэксту на іншую мову ўзнікае пытанне: што мы чытаем? Той самы твор ці зусім іншы? Перакладчык павінен добра валодаць не толькі роднай мовай, але і той, з якой робіцца пераклад, важна дасканала валодаць прыёмамі перакладу. Гэта асабліва актуальна для англійскай і беларускай моў, якія маюць розную будову. Таму актуальнасць даследавання заключаецца ў неабходнасці вывучэння мэтанакіраванасці ўжывання прыёмаў перакладу англамоўнага твора на беларускую мову: неадэкватныя прыёмы перакладу могуць прывесці да скажэння тэксту арыгінала.